

ARİSTO: ESERLERİNİ AVRUPA'YA ABBASİ VE EMEVİLER TANITTI

Aristo, Plato ve Socrates gibi filozofların eserleri Antik Yunan medeniyetinin temelini oluşturur. Ancak o dönemlerde ve daha sonraki yıllarda Avrupalılar, bu filozoflar hakkında bilgi sahibi değildi. Aristo'nun öğrencisi olan Büyük İskender, Mısır'ı ele geçirince Yunan filozoflarının bazı eserleri Mısır'a ulaştı. İskender'in generallerinden Ptolemy I, Mısır'a yönetici oldu. Oğlu Ptolemy II İskenderiye Kütüphanesi'ni yaptırdı. Aristo bazı kitaplarını İskenderiye'ye bağışlamıştı. İskenderiye Kütüphanesi'ne Yunanlı filozofların eserlerinin asılları veya kopyaları getirildi. Mısır, 642'de Amr bin As'ın ordusu tarafından ele geçirilince Aristo ve diğer filozofların kitaplarına Müslümanlar sahip oldu. Bu tür kitaplar; önce Bağdat'ta ardından da Emeviler tarafından Endülüs'te toplanıp tercüme ettirildi. Aristo'nun eserlerini yazdığı dönemlerde; Avrupa'da okul olmadığı için okuma yazma bilen çok azdı. Felsefe ve bilimle ilgilenen yoktu. Ardından Doğu Roma İmparatorluğu 476'da yıkılınca Avrupa'da otorite boşluğu doğdu. Otorite boşluğunu kiliseler doldurdu ve M.S. 600'lerde kiliselerde okullar açılmaya başlandı. Okullaşma yavaş ilerlediği için halkın, Aristo'nun adını duyma şansı olmadı. Avrupa'da 900'lerden itibaren feodalizm ortaya çıktı ve derebeylikler kuruldu. Halk şatolarda yaşayan arazi sahiplerinin himayesinde yarı köle durumundaydı. İç savaşlar ve kıtlık nedeniyle halk Orta Çağ karanlığından çıkamadı.



Toledo'daki tercüme okulları

Bağdat ve Endülüs dünyanın bilim merkeziydi

Avrupa'da okullar yaygınlaşmaya başladığında Emeviler; Yunan filozoflarının eserlerini Arapça'ya tercüme ettirmektedir. Ardından Yunan, Mısır, Asur ve Hintlilerin kitapları Abbasi halifesi El-Mansur tarafından 754'ten itibaren Arapça'ya tercüme ettirildi. Tercümanlar Süryani veya Harranlı idi. El-Mehdi döneminde, Aristo'nun Topika adlı kitabı ile bazı Yunanca eserler Arapça'ya çevrildi. Harun Reşit döneminde, 786'da başlatılan tercüme faaliyetleri;

Anadolu'dan derlenen Yunanca eserlerin Bağdat'a getirilmesiyle hızlandı. Halife El-Memun d6neminde de terc6me faaliyeti devam ettirildi. El-Kindi, 801-873 yılları arasında yaşayan saygın bir filozoftu. Bağdat'ta onun başkanlığındaki terc6manlar; Aristo'nun ve çoğu Yunan filozofunun eserlerini terc6me etti. El-Memun ve M6tevekkil d6nemlerinde Huneyn bin İşhak, Yunan eserlerini Arapça'ya 6evirdi. Abbasiler; Emevi hanedanına son verince Emevi Halifesi Hişam'ın torunu Abdurrahman, M6sl6manların y6nettiği End6l6s'e gidip 756'da End6l6s emiri oldu. End6l6s, M6sl6man filozof ve bilim insanlarının toplandığı bir bilim merkezine d6n6řt6. End6l6s'te M6sl6man, Hristiyan ve Yahudiler birlikte 6alışarak Arapça'ya 6evrilmiş olan Aristo'nun ve diğer filozofların eserlerini Latince'ye 6evirdiler. İbn-i R6řt, Aristo'nun eserleri hakkındaki kendi g6r6şlerini detaylı olarak kitaplaştırdı. Toledo ve Cordoba'da terc6me kitaplar ve M6sl6man bilim adamlarının yazdığı 6ok sayıda değerli kitapların bulunduğu k6t6phaneler vardı. Toledo, 1085'te Araplar'dan Hristiyanlar'a ge6ti. Hristiyanlar; Yunanlıların ve M6sl6manların t6m eserlerini Toledo Terc6me Okulları'nda Latince'ye 6evirdi. Bu sayede Avrupalılar; Aristo'nun ve M6sl6man bilim adamlarının değerli eserlerini tanıma fırsatı buldu. Abbasi ve Emeviler sayesinde Aristo'nun fikirleri ge6 de olsa Avrupa'da yayıldı. Oxford 6niversitesi'nde 27 Ekim 1993'deki konuşmasında Prens Charles "İspanya M6sl6manları; eski Yunan ve Roma uygarlıklarının eserlerini derleyip korumakla kalmadı, bu eserleri yorumladı ve genişletti" demişti.

Prof. Dr. Ural Akbulut
ODT6 Kimya B6l6m6